

EVRENSEL BİLDİRGENİN 50. YILINDA
İNSAN HAKLARI KONFERANSI

**TÜRKİYE İNSAN HAKLARI HAREKETİ:
BİRİKİM VE PERSPEKTİFLER**

NIHAİ RAPOR VE
SONUÇ BİLDİRGESİ

Ankara, 28-29 Kasım 1998

Bu broşür, 1998 İnsan Hakları Haftası için
Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından bastırılmıştır.

**EVRENSEL BİLDİRGENİN 50. YILINDA
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI HAREKETİ:
BİRİKİM VE PERSPEKTİFLER**

Ankara, 28-29 Kasım 1998

NİHAİ RAPOR VE SONUÇ BİLDİRGESİ

İnsan Hakları Derneği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 50. yılı vesilesiyle "Evrensel Bildirgenin 50. Yılında Türkiye İnsan Hakları Hareketi: Birikimler ve Perspektifler" başlıklı konferansı, 28-29 Kasım tarihlerinde Ankara'da düzenlemiştir. Bu toplantının amacı, Türkiye insan hakları hareketinde yer alan –farklı dönemlerden ve farklı kesimlerden– bazı kişileri bir araya getirerek, karşılıklı tartışma, bilgi ve deneyim aktarma ve bazı konularda ortak tutum belirleme olanaklarını değerlendirmektir.

Bu toplantı, kendimize ve birbirimize şu soruları sormak için de bir fırsat oldu: Türkiye insan hakları hareketinin dünya insan hakları hareketi içindeki yeri nedir? Kendine özgü birikimi nedir ve geleceğe yönelik perspektifleri neler olabilir? İnsan hakları hareketi, insan hakları ihlallerine ve karşı karşıya kaldığı meydan okumalara karşı ne kadar donanımlı ve etkindir? Donanımını nasıl geliştirebilir ve nasıl daha etkin kılabilir? İnsan hakları ihlallerine ve bu ihlallere neden olan ülke sorunlarına karşı kavramsal ve pratik yaklaşımlarımızı insan hakları değerleriyle ne kadar tartabiliyor, ortak insan değerleri ve normlarında ne kadar buluşabiliyoruz? Bu ortak değerlerin ve normların belirlenmesinde Evrensel Bildirgenin rolü ne olabilir?

Konferansta, başlıca dört çalışma grubu, şu başlıklar altındaki sorun ve önerileri tartıştı:

1. Evrensel Bildirgenin 50. Yılında İnsan Hakları Mücadelesi: Taraflar ve Yönelimler

a) Evrensel Bildirgenin Getirdikleri, Küreselleşme ve İnsan Hakları

b) İnsan Haklarının Korunmasında Uluslararası Adaletin Kurumsallaşması, İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk İlişkisi

2. Türkiye'de İnsan Hakları Mücadelesi: Deneyimler ve Perspektifler

3. Bir Yönetme Pratiği Olarak İnsan Hakları İhlalleri ve Hükümet Sorumlulukları

4. İnsan Haklarını Yaşama Geçirmek İçin Mücadele ve Stratejiler

Akın Birdal ve Yavuz Önen'in açılış konuşmalarıyla başlayan Konferansa, oturum başkanı olarak Ioanna Kuçuradi, Hüsnü Öndül, Nevzat Helvacı, Mustafa Cinkılıç ve Yıldız Temürtürkan; raporör olarak Yasemin Özdek, Sezgin Tannıkulu, Nimet Tannıkulu, Ender Büyükçulha; konuşmacı ve tartışmacı olarak, Erol Anar, Gökçen Alpkaya, Bülent Peker, Nurkut İnan, İzzettin Önder, Mithat Sancar, Yeşim İşlegen, Hale Eryılmaz, Feride Eroğlu, Hasip Kaplan, Yusuf Alataş, M.Semih Gemalmaz, Sedat Aslantaş, Osman Baydemir, İlhami Yaban, Leman Fırtına, Naciye Erkol, Tanık Ziya Ekinci, Gülşah Tağaç, Tomris Özden, Lütfi Demirkapı, Selim Ölçer, Yılmaz Ensaroglu, Kamil Tekin Sürek, Aydın Erdoğan, Eren Keskin, Kazım Bayraktar, Zeki Rüzgar, Selahattin Esmer, Şenal Sanhan, Mahmut Ortakaya, Sibel Özbudun, Turgut İnal, Alaattin Aras, Ömer Laçiner, Mahmut Alınak, Berivan Kutlay, Ümit Erkol, Necdet İpekyüz, Ercan Karakaş, Emine Ocak, Sema Bektaş, Gülizar Tuncer, Murat Belge, Şanar Yurdatapan, Fevzi Argun, Koray Düzgören, Mahmut Nedim Eldem, Cemallettin Canlı, İsmail Boyraz, Zeri İnanç, Pelin Erda,

Glden nal, Aylin Satun, Nihat Bulut, Mithat Can, Nazmi Gr, Gl Erdost ve Metin Bakkalı katıldı. Fikret İlkiz ve cezaevi duvarları arasından Ragıp Duran da, Konferansımıza bildinileriyle katıldılar.

Konferansın temel amacı, farklı insan hakları savunucularının, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini ve günümüze kadar gerçekleşen insan hakları gelişmelerini tartışarak, dünyadaki ve Türkiye'deki insan hakları mücadelesinin deneyimleri iığında, perspektif belirlemeleriydi. Konferans, farklı alanlarda ve dönemlerde insan hakları mücadelesi vermiş olan kişi ve kuruluşların deneyim ve fikirlerini paylaşmaları bakımından yararlı olmuş; gelecek yıllarda da benzeri çalışmaların yapılması yönünde ortak görüş oluşmuştur.⁷

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin kabul ve ilan edililiinin 50. yılında, Konferansımızın sonuçlarını açıklıyoruz.

TESPİT VE ÖNERİLER

10 Aralık 1948 tarihinde kabul ve ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, anlam ve içeriği bakımından insanlık için bir kazanımdır. Bildirge ile, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin, insan türünün yaşamı bakımından temel öneme sahip olduğu bir kez daha vurgulanmış; devletlerin hukuk düzenlerinin, insan onuruna ve bu onuru insan türünün her üyesinde korumak ve geliştirmek amacıyla geliştirilen insan hakları ilkelerine dayalı olması istenmiştir. Bu amaçla, kişisel, siyasal ve ekonomik haklar bir bütünlük içinde ileri sürülmüş; insan türünün her üyesinin hakiarda ve insan onuruna sahip olma bakımından eşitliği vurgulanmıştır.

⁷ İHD ve TIHV, Konferansa sunulan tebliğleri ve çalışma gruplarının raporlarını yayımlıyacaktır.

Konferansımız, insan haklarının bütünlüğünü ve devredilemezliğini vurgulamaktadır. Bu bakış açısından Evrensel Bildirgede ve uluslararası belgelerde yer alan insan hakları ilkelerinin, insan hakları kavramının açıklığa kavuşturulması temelinde tek tek irdelenmesi gerektiği; mülkiyet hakkı gibi bazı hakların evrensellik bakımından tartışma gerektirdiği kanısındadır.

Konferansımız, insan haklarının insanın özgürlüğü ve güvenliği için ileri sürülen ilkeler olduğundan hareketle, devletlerin ve uluslararası düzeni belirleyenlerin "ulusal güvenlik", "ulusal çıkar" ve "ulusal kültür" gibi kavramlara atfedilen değer, insan özgürlüğü ve güvenliğine yönelik tehditlere yol açtığını; bu kaygılarla yapılan düzenlemelerin, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacına ciddi engeller teşkil ettiğini belirlemiştir.

1. Konferansımız, insan haklarının, hukuksal, toplumsal, siyasal ve iktisadi düzenlemelerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi bakımından en üstün değerler olduğunu ilan eder.

Konferansımız, dünya halklarının özgürlük, eşitlik ve kardeşlik bakımından durumlarının kaygı verici olduğunu saptamaktadır. Baskıcı rejimler ve savaşlar yaygın olarak sürmektedir.

2. Konferansımız, insan haklarının gerçekleşmesi için uluslararası ve iç barış ile demilitarizasyonun temel koşul olduğuna işaret eder.

Konferansta, Evrensel Bildirgede bulunan eşitlik kavramının, insan türünün her üyesinin doğal yapısındaki onurun korunması ve geliştirilmesi bakımından yeterli bir eşitlik kavramı olup olmadığı konusundaki kuşkular belirtilmiştir. Ayrıca günümüzde, ulusal ve uluslararası düzenlerde mevcut bulunan iktisadi ve toplumsal süreçlerin, özellikle de globalleşmenin, temel hakları tehdit ettiği; ülkeler arasında ve toplumsal sınıflar arasında yaşam standartları, eğitim hakkı,

sağlık hakkı, barınma hakkı ve çalışma hakkı bakımından uçurumlar oluştuğu ve bunların giderek derinleştiği saptanmıştır. Yatırımlarda İlgili Çoktarafli Anlaşma (MAI) örneğinde de görüldüğü gibi, dünya hükümetleri ile uluslararası sermaye arasında, serbest piyasanın ve hür teşebbüsün kontrolsüz, ekonomik çıkarlardan başka hiçbir kaygı tarafından sınırlanmaksızın işlemesi yönünde bir ortak anlayışın hakimiyet kazandığı belirlenmiştir. Ayrıca, globalleşme ve devletin küçültülmesi operasyonlarında, "sosyal devlet" ve "hukuk devleti"nin geri çekilmesiyle birlikte, devletlerin düzenlerinde ve uluslararası alanda mafyanın ve "güvenlik devleti" anlayışıyla birlikte paramiliter örgütlerin rolünün artmasına dikkat çekilmiştir.

3. Konferansımız, yalnızca devletlerin iç düzenlerinin ve devletlerarası düzenin değil, iktisadî hayatın da insan hakları ilkelerine göre belirlenmesi gerektiğini vurgular.

Konferansımıza göre, dünyada insan haklarına dayalı adaletli bir sistem oluşturulmadığı sürece, ülkeler, halklar ve kişiler arasındaki eşitsizlikler, gerilimler giderek artacaktır.

Günümüzde globalleşme, öncelikle, serbest piyasanın yapısında bulunan bazı ilkelerin ve özellikle de, bir değer taşıdığı öne sürülen yatırımların serbestliği (hür teşebbüs) ilkesinin, hukuk belirlemede evrensel geçerliği olması anlamına gelmektedir. Bu anlamda globalleşme, hukukun insan haklarıyla belirlenmesine rakip bir ilkeler bütününe ifade etmekte ve insan haklarının gerçekleşmesine engel teşkil eden hukuksal düzenleme ve pratiklerin dayatılmasını da kapsamaktadır.

4. Konferansımız, globalleşmenin insan haklarının evrensel olarak gerçekleşmesine getirdiği tehditlere işaret eder.

Günümüzde uluslararası fonlar gönüllü kuruluşlara açılmış ve bu kuruluşlar uluslararası alanda önemli aktörler haline gelmiştir. Bu, hükümetlerden gerçek anlamda bağımsız olmayan gönüllü kuruluşların oluşturulmasını ve fonları yönetenlerin, bu kuruluşları denetim altına alması tehlikesini getirmektedir. İnsan hakları kuruluşlarının bu tuzaklar karşısında dikkatli olması gerekmektedir.

Konferansımız, günümüz uluslararası siyasetinde insan haklarının başka çıkarlar adına kullanıldığına dikkat çeker. Siyasal, askeri ve iktisadi çıkarlar, güçlü hükümetlerin politikalarını belirlemekte; baskıcı rejimler, siyasal, askeri ve ekonomik çıkarlar uğruna korunmaktadır. Ayrıca güçlü hükümetler ve uluslararası kuruluşların, insan hakları adına, belirli çıkarların gerçekleştirilmesine yönelik düzenlemeleri talep ettikleri gözlemlenmektedir.

5. Konferansımız, insan haklarının uluslararası siyasetin bir aracı olarak kullanılmasını protesto etmekte; insan haklarının özgürleştirilmesi ihtiyacına dikkat çeker.

Uluslararası insan hakları hukukunda, insan haklarıyla uyum olmayan haklar, hatta çıkarlar da, insan haklarıyla aynı koruma altına alınmıştır. Bazı haklar ise, uluslararası ya da ulusal hukukta bugünkü anlaşılmalıyla, insan haklarının gerçekleşmesine ya da korunmasına engel olan durumlara yol açabilmektedir. Bu nedenle insan haklarının ifade ettiği ölçütlerin yeniden ortaya konmasına ve insan haklarının tanımlanmasına ihtiyaç vardır.

6. İnsan hakları savunucuları, insan haklarını tanımlamada asli rol oynamalıdır.

Konferansta, uluslararası insan hakları hukukunun ve insancıl hukukun kurumsallaşması da tartışılmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden, Bosna İnsan Hakları ve Eski Yugoslavya Savaş Suçları

Mahkemesine ve kurulmakta olan Roma Uluslararası Ceza Mahkemesine giden yolda, uluslararası adalet kurumsallaşmakta; insan haklarının ve insancıl hukukun korunması, devletlerin iç işi olmaktan çıkmaktadır. Bu durum, insan haklarının, insan türünün her üyesinin onurunu koruma ve geliştirme amacına yönelik ilkeler olmasıyla uyumludur. İnsanlığa karşı suçlar ve barışa karşı suçlar, uluslararası yargının konusu olmaya nitelikleri gereği özellikle uygundur.

Konferansta, iki farklı alan ve konuyu düzenleyen İnsan Hakları Hukuku ile Uluslararası İnsancıl Hukuk arasındaki karşılıklı etkileşim ve bütünleşme belirlenmiştir. Uluslararası adaleti kurumsallaştıran yapıların Türkiye yurttaşları ve Türkiye'de yaşayan insanlar için de geçerli olabilmesi bakımından, ilgili belgelerin hükümet tarafından onaylanarak yürürlüğe konması gerekmektedir.

7. Türkiye başta BM Yurttaş Hakları ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve protokolleri ile BM İktisadi, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi olmak üzere, bugüne kadar taraf olmadığı insan hakları sözleşmelerini onaylayarak bunlara taraf olmalıdır. İnsan hakları sözleşmelerini onaylama belgesinin ilgili uluslararası organa depo edilmesini erteleyerek yürürlük kazanmasını geciktirme siyasasına son verilmelidir.

8. Uluslararası insan hakları organlarına bireysel başvuru hakkı ve bunun kullanılması, Türkiye'nin tarafı bulunduğu sözleşmelerle tanınan meşru bir hak arama yoludur. İdare ve yargı, bu hakkın kullanılmasına olanak tanımanın hukuk devletinin gereği olduğunun bilincine varmalıdır. Başvurulara ve temsilcilerine, üstlenilen yükümlülüklerine uygun olarak, her türlü kolaylığı göstermeli; bu hukuk yolunun etkin kullanımı için gerekli önlemleri almalıdır. 5 Mart 1996 tarihli "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Görülen Davalara Katılacak Kişilere İlişkin Avrupa Anlaşması" Türkiye tarafından en kısa sürede onaylanmalıdır.

9. Türkiye tarafından onaylanmış sözleşmelerin resmi çevirileri gözden geçirilmeli, gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Sözleşmelerle kurulan yargısal ve yarı-yargısal insan hakları organlarının ürettiği kararlar, ilgili devlet kurumları tarafından düzenli olarak Türkçe'ye çevrilmeli ve yayınlanmalıdır. Bu devlet açısından bir yükümlülük, yurttaş bakımından ise bilgi alma hakkının gereğidir.

Konferansımız, sözleşmelerle kurulmuş olan insan hakları organları tarafından verilen kararların, ulusal yetkili makamlar eliyle zamanında ve amacına uygun biçimde yerine getirilmesinin bir yükümlülük olduğuna dikkat çekmektedir.

10. Ulusal yetkili makamlar, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesinin Türkiye hakkındaki raporlarının ve hükümetin yanıtlarını içeren raporların komite tarafından yayımlanmasına, daha fazla gecikmeksizin izin vermelidir.

11. Yargıç, savcı, avukat ve diğer adli personel ile yasayı uygulamakta yetkili olan kamu görevlilerinin taraf olunan insan hakları sözleşmeleri ile düzenlenen standartlar ve üstlenilen yükümlülükler konusunda düzenli olarak meslek içi eğitime tabi tutulması amacıyla, ilgili bakanlıklar, Türkiye Barolar Birliği, üniversiteler ve insan hakları alanında çalışan gönüllü kuruluşlar etkin biçimde çaba göstermeli ve işbirliği yapmalıdır.

12. İnsan hakları hukuku belgeleri ve iç hukukumuza göre geçici nitelikte olması gereken, hakların ve özgürlüklerin daha fazla kayıtlanmasına ve uygulamada insan hakları ihlallerine yol açan istisnai yönetim usullerine (sıkıyönetim, olağanüstü hal) son verilmelidir.

13. Türkiye'nin tarafı olduğu insan hakları sözleşmeleri ile kurulan organlara seçilecek üyelerin belirlenmesinde, üniversiteler, TBB, yüksek yargı

organları, insan hakları kuruluşları ile benzeri örgütlerin de görüşlerinin alınması sağlanarak, süreç aheni ve demokratik hale getirilmelidir.

14. Herkes ve bu arada meslekleri gereği avukatlar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile kurulan mahkemeye başvuru dışında, Türkiye'nin tarafı bulunduğu diğer insan hakları sözleşmeleri ile kurumsallaştırılan koruma ve denetim organlarına başvurma, bu hukuk yollarını da kullanma alışkanlık ve bilgisini edinmelidir.

15. İnsan hakları ihlallerinden sorumlu olan kamu görevlilerinin ya da kamu adına iş yapanların bireysel sorumluluğunun yolu açılmalıdır. Uluslararası insan hakları organı tarafından devletin mağdura tazminat ödemesine hükmedilmesi halinde, ödemenin ardından, sorumlu kişiye devletin rücu etmesi yolu açılmalıdır. Bu kişiler hiçbir şekilde, bir idari hüküm gereği olarak güvenlik işlerinde görevlendirilmemelidir.

16. İnsan haklarıyla ilgili sözleşmelerin doğrudan uygulanabilirliği yolundaki görüşümüz saklı olmak üzere, Türkiye iç hukuku fümüyle uluslararası insan hakları belgelerine dayalı ve onunla uyumlu hale getirilmelidir.

17. Parlamento, barış zamanı, savaş zamanı farklılığına bakılmaksızın ölüm cezasını kaldırmalıdır.

Konferansımız, Türkiye'deki insan hakları ihlalleri konusunda uluslararası yargıya başvurma zorunluluğunun, iç hukuk yollarının -yalnızca Olağanüstü Hal Bölgesinde değil bütün ülkede- yetersiz olmasından, özellikle de adil yargılama hakkının gerektirdiği ilkelerin kurumsallaşmasının önündeki ciddi engellerden kaynaklandığına dikkat çekmektedir. Yargı bağımsızlığı ve yansızlığı ilkelerine aykırı olan DGM'lerin kaldırılması, öncelikli hedeflerden biri olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ihlalcilerin dokunulmazlığı ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir.

Konferansımız, genel olarak savaşlarda ve halen dünyanın 55 noktasında süren iç savaşlarda, en fazla zarar sivillerin görmekte olduğuna dikkat çekmektedir. Konferansımız, savaş ortamlarında yaşayan sivil halkın, "insancıl ilkelerin ve kamunun korunması altında" olduğunu hatırlatmaktadır.

18. Konferansımız, dünyanın her yerindeki silahlı çatışmaların taraflarını, Cenevre Sözleşmelerinin başta ortak 3. maddesi olmak üzere, yaşam hakkı, işkence yasağı, ayrımcılık yasağı, kölelik kulluk yasağı, inanma özgürlüğü, çocuk hakları, yaşlıların ve engellilerin korunması ile insancıl hukukun ve insan hakları hukukunun diğer ortak ilke ve değerlerine her koşulda mutlak saygı göstermeye çağırır.

19. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin 1977 tarihli 1 ve 2 nolu protokollerine Türkiye taraf olmalıdır.

Konferansımız, soykırım suçları, insanlığa karşı işlenen suçlar, savaş suçları ve saldırı suçlarına ilişkin yargılama yetkisine sahip Uluslararası Ceza Mahkemesinin kuruluş aşamasına gelmesini, insan hakları hukuku ve insancıl hukukun gelişmesinin önemli bir aşaması olarak görmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemelerinin kurulup işlemeye başlamasının; İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde anlatımını bulan "...insanlık ailesinin bütün üyelerinin doğal yapısındaki onuru ile eşit ve devredilmez haklarını tanımanın, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli" olduğu düşüncesinin bir sonucu ve bunun gelişmesine katkı sağlayacak önemli bir adım olduğuna inanıyoruz.

20. 17 Temmuz 1998 tarihinde Roma'da kabul edilip, imza ve onaya açılan Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsü, Türkiye tarafından bir an önce imzalanmalı ve onaylanmalıdır.

Konferansımız, Türkiye insan hakları hareketinin birikimleri ve perspektifleri konusunda yoğun tartışmalara olanak sağlamıştır. Konferansta, insan hakla-

rı mücadelesinde örgütlülüğün önemli kazanımlara ve deneyimlerin yaygınlaşmasına yol açtığı vurgulanmış; ancak genç Türkiye insan hakları hareketinin hayli geniş bir görev yüküyle karşı karşıya olduğuna dikkat çekilmiştir.

Ihlallerin yoğunluğu nedeniyle, hakların hukuksal boyutu ve ihlaller konusunda yoğunlaşmanın, ayrıca özellikleri nedeniyle de devlet adına yapılan ve sorumluların cezalandırılmasının önünde engeller bulunan ihlaller üzerinde yoğunlaşmanın pratik bir zorunluluk olduğu saptanmıştır.

İnsan hakları savunucuları, ihlallerin idari bir pratik olarak yoğun yaşandığı bir ortamda, kamu görevlilerince yapılan insan hakları ihlallerine dikkat çekmek ve bu ihlallerle etkin mücadele etmek durumundadır. Bununla birlikte, insan hakları savunucularının ihlallerin yapılmadığı bir ortamın inşa edilmesinde temel bir rol oynaması; bu yönde belirli öneriler geliştirmesi ve özellikle de insan hakları eğitimine öncelik vermesi gereğine dikkat çekilmiştir.

Yurttaşlara ulaşmada, ihlalleri saptamada ve kamuoyunu bilgilendirmede yeni araç ve yöntemlerin yaratılması; toplumun çeşitli kesimleri için eğitim çalışmaları yapılması, insan haklarının değişik alanlarında çalışan kurumlar arasındaki iletişim ve dayanışmada görülen eksikliklerin giderilmesi öncelikli ihtiyaçlar olarak saptanmıştır.

21. Konferansımız, insan hakları savunucularının nihai hedefi olarak, insan hakları mücadelesine ihtiyaç duyulmayacağı koşulların oluşturulmasını; yani herkesin insan hakları savunucusu olduğu ve hiçbir ihlalin yapılmadığı, insan türünün her bireyinde insan haklarının gerçekleştiği ve korunduğu bir ortamın inşa edilmesini belirler.

22. İnsan hakları savunucularının seslenmesi gereken öncelikli merci, Türkiye yurttaşları olmalıdır.

23. İHD ve TIHV, bütün kesimleri ve tek tek her yurttaşı kapsamayı hedefleyen bir insan hakları seferberliği başlatmalıdır.

24. İnsan hakları mücadelesinde, insan haklarının ihlaller yaşanmadan önce korunmasına yönelik önlemler üzerinde çaba harcanmalı; insan hakları eğitiminin iyi temellere dayalı olarak geliştirilmesi ve eğitimin, her alanında insan haklarına dayalı olması için mücadele edilmelidir.

25. Etkin hak arama kültürü geliştirilmeli ve kurumsallaştırılmalıdır.

26. Parlamento, ihlaller ve alınması gereken önlemler konusunda etkin bir şekilde bilgilendirilmelidir.

27. İhlallerin rapor edilmesinde, objektifliğe dikkat edilmeli, olayların abartılmasına karşı dikkatli olunmalı ve kesin olmayan bilgiler rapor edilmemelidir.

28. Gücünü insan hakları hukukundan alan ve bu çerçevede faaliyette bulunan insan hakları kuruluşlarına yönelik, hukuka aykırı siyasaya son verilmalıdır. Bu kuruluşlarla etkin bir işbirliği yapılmalıdır.

Konferansımız, dünyanın pek çok yerinde insan haklarına yönelik saldırıların yoğunlaştığı, Türkiye'de de Cumartesi Annelerine ve Sayın Akın Birdal'ın şahsında İnsan Hakları Derneğine saldırılar yapıldığı, medyada insan hakları savunucularını karalama kampanyalarına rastlandığı bir dönemde, insan hakları savunucularının korunmasına yönelik uluslararası çabaları olumlu karşılamaktadır. Bununla birlikte Konferansımız, insan hakları savunucularının dayanışmasının, görevlerinin doğasına daha uygun bir yol olduğunu saptamaktadır.

29. İnsan hakları savunucuları, dayanışma ağlarını geliştirmelidir. Yalnızca uluslararası gönüllü kuruluşlarla dayanışma yeterli görülmemeli, aynı zamanda yurtiçindeki sivil toplum örgütleriyle ve insan hakları kuruluşlarıyla dayanışma artırılmalı; alana özgü

uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeyde dayanışma ağları kurularak mücadele kuvvetlendirilmelidir.

İnsan hakları savunucularının dayanışması, görevlerinin doğası gereği sınır tanımaz. İnsan haklarının etkin olarak korunduğu hukuk düzenlerinde, insan hakları savunucularını korumak için ek önlemlere gerek yoktur. Konferansımız, özellikle, insan haklarını belirli çıkarları için kullanan hükümet ve kuruluşlara karşı dikkatli olunması gerektiğini vurgulamaktadır.

Konferansımız, insan hakları savunucularının bağımsızlığının ve bu bağımsızlığın korunmasının özel bir özeni gerektirdiğine dikkat çekmiştir.

30. İnsan hakları savunucuları ve örgütleri, her şart altında bağımsızlıklarını korumalıdır.

31. Türkiye insan hakları savunucuları, devletlerin hükümetleri ve yetkili makam ya da kişileriyle, nezaketin gerektirdiğinin ötesinde ilişki kurmamalıdır.

32. İnsan hakları savunucuları, ezilen ve güçsüz olanların yanında ve onların sesi olmalı; ancak insan hakları değerlerinden, ezilenlerin inandıkları karşısında da taviz vermemelidir.

Konferansımız, insan hakları ihlallerinin yapısını ve önlenmesindeki zorlukları tartışmıştır. Türkiye, insan hakları sorunlarının yoğun olarak yaşandığı bir ülkedir. Türkiye'yi yönetenler, uluslararası insan hakları belgelerinin çoğunu imzalamış ve onaylamış olmalarına karşın, bu hakların kullanılması için uygun koşulları yaratmamışlar, iç hukuk bakımından uluslararası belgelere aykırı mevzuatı muhafaza etmişlerdir.

Konferansımız, Evrensel Bildirgenin 50. yılında, Türkiye'nin mevzuatında ölüm cezasının muhafaza edilmesini, işkencenin bir idari pratik olarak varlığını sürdürmesini, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ve adil yargılanma hakkının işlevsizleşecek ölçüde kısıtlanmış bulunmasını kabul edilemez olarak nitelendirmektedir. İfade, inanma ve örgütlenme özgürlükleri alanın-

daki yasaklamalara ve özgürlükten yoksun bırakma cezalarını öngören düzenlemelere karşı çıkmaktadır.

Konferansımız, Türkiye'nin anayasal ve yasal yapısının antidemokratik özelliğinin altını çizmektedir. Ülkemizin siyasi ve hukuksal yapısının demokratikleştirilmesi acil bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir. İnsan hakları sorunlarının kaynağını bu yapı oluşturmaktadır. Kayıplar, faili meçhul siyasi cinayetler, köy yakma ve boşaltma eylemlerinin faillerinin ortaya çıkarılmaması, Kürt Sorununun çözümlenememesi ve bu sorundan kaynaklanan insan hakları ihlalleri, söz konusu antidemokratik, baskıcı ve kapalı devlet örgütlenmesiyle bağlantılıdır. Bu yapı, seçim ve siyasi partiler yasalarındaki antidemokratik hükümlerin yanı sıra, seçilenler için de bağlayıcı olan gizli belgelerin varlığına olanak veren, askeri ve sivil bürokrasiyi yurttaşların iradesinin üzerinde gören bir anlayışı yansıtmaktadır. Bazı kurumlar sivil iradenin yasal olarak üzerindedir.

Konferans, sistemin ekonomik temellerinin emek sömürüsüne dayandığını, özelleştirme politikalarının ideolojik motifli olarak ve yağma anlayışıyla uygulamaya konulduğunu, bu süreçte sendikasılaştırma politikasının da gündeme getirildiğini, ekonomik ve sosyal haklarda büyük gerileme yaşandığını saptamaktadır. Özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerindeki özelleştirme politikasının gelecekteki ağır sonuçlarına dikkat çekilmiştir.

Konferansımız, insan hakları ihlallerinin, 12 Eylül'den beri işlerlikte olan rejimin temel bir özelliği, bir hükümet etme yöntemi olarak belirdiğini gözlemlemektedir.

Konferansımız, son olarak, insan haklarını yaşama geçirmek için mücadele ve stratejiler konusunda tartışmalara olanak sağlamıştır. Konferansta, toplumun her alanında yoğunlaşan ihlaller nedeniyle, sorunlarını büyük ölçüde çözmüş, toplumun daha

geniş kesimlerine seslenebilen, sınırlı bir çerçeveye hapsolmayan bir insan hakları hareketine duyulan ihtiyaç vurgulanmıştır. İnsan hakları hareketinde yer alanların saygıdeğer çabalarına ve özverilerine rağmen, yapılanların, yapılması gerekenler karşısında yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Türkiye'deki hareketin en önemli sorunlarından biri, kendisini toplumun farklı kesimlerine anlatmakta yetersiz kalması olarak saptanmıştır. Bu durumda, insan hakları savunucuları üzerindeki baskılar ve medyada yaygın olan tutumların oynadığı rolün göz ardı edilemeyeceği, ancak insan hakları savunucularının bu konudaki yetersizliklerinin de belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle özgür bir tartışma ortamının olmayışı, düşünce özgürlüğünün yasaklarla engellenmiş olması, yurt içindeki örgütlü kesimlerle dayanışma ortamının yetersiz oluşu gibi etkenlerin hareketin genişlemesini engellediği saptanmıştır. Kitle iletişim araçlarının büyük bir bölümünün belirli tekellerin ve devletin kontrolünde olması nedeniyle demokrasi ve insan haklarını savunan kesimlerin topluma sesini duyuramadığına dikkat çekildi. Öte yandan, insan hakları savunucularıyla toplum arasında dil ve üslup uyumunun sağlanması ihtiyacına işaret edildi.

Konferansta, kitle iletişim araçlarının en etkili olanlarından, insan hakları savunucularına karşı kasıtlı tutumların ve çarpıtmaya dayalı pervasızca Saldırıların son yıllarda giderek artmasına dikkat çekildi. Güçlü medya organlarının, insan hakları savunucularının resmi görüşlerle uyuşmayan yaklaşım ve tutumları karşısında kamuoyunda duygusal tepki uyandırmaya yönelik politikalar izlediği tespit edildi.

Ayrıca, güncel insan hakları pratiğinde mağdurların siyasi kimliğinin rol oynaması tehlikesine dikkat edilmesi gerektiği kaydedildi.

İnsan hakları mücadelesinin daha etkin hale gelebilmesi için yapılması gerekenlerden bazıları şöyle sıralandı:

33. *İnsan hakları savunucularının sesini duyurabilmek için alternatif yollar aranmalı; profesyonel gazeteciler ve akademisyenlerle birlikte medyadaki hak ihlallerini izleyip tespit edecek Medya İzleme Komiteleri kurulmalıdır.*

Konferans, insan hakları savunucularının eğitilmesinin ve uzmanlaşmasının, mağdurlarla ve toplumun diğer kesimleriyle sağlıklı iletişim kurulması bakımından önem taşıdığını, savunucuların geliştirilmesinin aynı zamanda mücadeleyi de zenginleştireceğini tespit etti. Bu nedenle, Konferansın gelecekte de yinelenmesinin, farklı düzeylerde eğitici toplantıların organize edilmesinin önemine işaret edildi. İnsan hakları savunucularıyla akademisyenler arasındaki kopukluğun giderilmesini hedefleyen faaliyetler gerçekleştirilmesi istendi.

Konferans, insan hakları alanında çaba gösteren kesimler arasındaki kopukluğa dikkat çekerek bu eksikliğin giderilmesi ve mücadelenin ilerleyebilmesi için önlemler alınması gerektiğini de ortaya çıkardı.

Konferansta, zamanla bir İnsan Hakları Enstitüsünün ve İnsan Hakları Evinin kurulması yönünde öneriler yapıldı.

34. *İnsan hakları örgütleriyle, özel bir konu etrafında oluşan ve daha esnek yapılar biçiminde var olan "Girişimler" arasındaki iletişim eksikliği giderilerek dayanışma ve işbirliği geliştirilmelidir.*

35. *Özellikle üçüncü dünya ülkelerindeki deneyim ve birikimlerden yararlanabilmek için daha çok ortak pratik sorunlarımızın tartışılacağı uluslararası bir toplantı örgütlenmelidir.*

36. İnsan hakları savunucuları üzerindeki baskının kaldırılması için, bu konuya dikkat çeken ve onlarla dayanışmayı arttıracak çalışmalar yapılmalıdır.

Konferansımız, güncel sorunlara ilişkin alınması gereken bazı önlemleri de tartıştı.

Örneğin,

• Son dönemlerde aşırı milliyetçi eğilimleri kışkırtan, toplumun farklı kesimleri arasında şiddete sevkeden propagandayla etkin olarak mücadele edilmesi ve insan haklarının temel bir koşulu olan barışın ve şiddetsizliğin geliştirilmesi yönünde faaliyetler yürütülmesi,

• Askeri diktatörlerin, özellikle de 12 Eylül cuntasının üyelerinin yargılanması doğrultusunda etkinlik yapılması,

• Cezaevlerinde insan haklarına dayalı bir ortam yaratılması konusunda kampanya yapılması,

• Türkiye’de yoğun olarak yaşanan mülteci krizine ve sığınmacıların insan haklarına dikkat çekmek için kampanya yapılması konusunda öneriler getirildi.

Konferansımız, dünyanın her yerinde insan hakları mücadelesi verenlere ve bu arada, İHD’nin öldürülen 14 üyesi ile dünyanın her yerinde katledilen insan hakları savunucularına saygılarını sunmaktadır.

İnsan hakları savunucuları, Evrensel Bildirgenin 50. yılında, kendilerini, yüzlerce yıldır insan hakları için mücadele edenlerin tarihsel mirasçısı olarak görür. Bu miras, acıları, hapisleri, işkenceleri, yargısız infazları, ölüm cezalarını aşarak geleceğe uzanmaktadır. Bu miras, insan hakları savunucularına, Türkiye’de ve dünyada barışı ve özgürlüğü, insan haklarına dayalı bir düzeni inşa etmek gibi zorlu bir görevi getirmektedir.

